

Vojenská politika Francie na začátku sedmdesátých let

Podplukovník

PhDr. ing. Miloslav Handl, CSc.

V zahraniční i vojenské politice Francie je na začátku sedmdesátých let v některých směrech patrný odklon od zásad uplatňovaných dřívějším prezidentem de Gaullem, i když třídně vyhraněná podstata politiky francouzského státně monopolistického kapitalismu pochopitelně nedoznívá změn. Rada nových prvků této politiky se objevovala už v posledním období de Gaullovy vlády, neboť bylo stále zřejmější, že úsilí o obnovení velmocenského charakteru Francie, tak jak je chápal a uplatňoval de Gaulle, neodpovídá ekonomické, vojenské a tím ani politické potenci Francie. Proto již delší dobu probíhá složitý proces adaptace francouzské zahraniční a vojenské politiky na reálné možnosti kapitalistické Francie, jejíž vládnoucí buržoazie je si vědoma labilnosti vnitropolitické a sociální situace i pokulhávání za svými konkurenty v západním světě.

Na úseku zahraniční politiky se i současná vláda presidenta Pompidoua sice snaží zachovat relativní samostatnost v rozhodování a využívat jí k prosazování svých specifických cílů v rámci kapitalistického světa i při řešení vztahů mezi Západem a Východem, přesto sblížení s jejími spojenci v Severoatlantickém paktu je stále zřejmější. Poměrně největších výsledků dosáhla ve zlepšování dříve napjatých vztahů k USA. Francouzská vláda zaujala také pružnější postoj k možností rozšíření EHS, zejména o Velkou Británii. Postoj Francie ke konkrétním opatřením na tomto úseku i k úsilí ostatních členských zemí EHS o koordinaci zahraniční politiky zůstává nadále nejasný.

Ve vztahu k SSSR a dalším socialistickým státům nedochází k podstatnějším změnám. Od r. 1966, kdy de Gaulle navštívil Sovětský svaz a kdy mezi Francií a SSSR zavládlo nové ovzduší, vztahy se udržují zhruba na stejné úrovni. Spolupráce mezi oběma zeměmi se týká obchodu, kulturní a vědecké oblasti. Při návštěvě presidenta Pompidoua v SSSR v říjnu 1970 došlo k dohodě i o pravidelných půlročních konzultacích ministrů zahraničí obou zemí o politických otázkách. Od poloviny šedesátých let si osobuje Francie mezi západoevropskými státy určité výsadní postavení ve vztazích se socialistickými zeměmi. Proto také politika Brandtovy západoněmecké vlády vůči socialistickým zemím, zejména podepsání sovětsko-západoněmecké smlouvy, vyvolala ve Francii značnou pozornost z obavy z narušení tohoto zvláštního politického postavení. Po rozhovorech mezi Pompidouem a Brandtem pravděpodobně došlo k odstranění rozporů. Francouzská vláda vy-

jádřila podporu tzv. východní politiky NSR. Když se Brandt na oplátku ztotožnil s Pompiduovými představami o západoevropské ekonomické integraci.

Stanovisko francouzské vlády k uspořádání konference o evropské bezpečnosti prošlo určitým vývojem a dosud není vyhraněné. Po řadu let se Francie stavěla proti této formě řešení evropských bezpečnostních problémů pod záminkou, že celoevropská konference by byla prakticky jednáním mezi dvěma vojenskopolitickými bloky, což prý francouzská vláda odmítá. Při moskevských rozhovorech s nejvyššími sovětskými představiteli v roce 1970 dochází k určitému názorovému posunu. President Pompidou vyjádřil podporu myšlence konference. Na zasedání Rady NATO v Bruselu v prosinci 1970 však francouzský delegát zaujal v této otázce stanovisko zcela shodné s ostatními člen-

skými státy paktu, zejména s tvrdým postojem USA a NSR, jednoznačně podmiňujícím uspořádání bezpečnostní konference předchozími vyřešením berlinské otázky.

Pokračuje zvýšená politická angažovanost Francie v mimoevropských oblastech, zvláště na Středním východě. Významnou konstantou její zahraniční politiky se stal zájem o západní Středomoří, motivovaný zejména snahou zabezpečit si využívání naftových zdrojů v severoafrických arabských státech. USA mají sice výhrady k francouzské angažovanosti v tomto prostoru, avšak není předpoklad, že budou dělat francouzské vládě větší potíže. Vycházejí z toho, že je lépe, získá-li zde ztracené či oslabené pozice Francie, která k tomu má ze všech ostatních států atlantické aliance nejlepší možnosti, než aby vznikající vakuum zaplnily socialistické státy, především SSSR.

Vojenská politika

Na úseku vojenské politiky se rovněž projevilo sblížení Francie s členskými státy NATO včetně USA. Nynější francouzská vláda nemá sice v úmyslu znovu vstoupit do integrované vojenské struktury paktu (Francie z ní vystoupila v roce 1966), projevuje však stále větší ochotu především k dvoustranné vojenské spolupráci s jeho členskými státy, v některých směrech i k součinnosti mezi francouzským velením a velením NATO.

Francouzský prezident Pompidou při návštěvě USA na jaře 1970 vyjádřil ochotu francouzské vlády zúčastnit se prací při plánování různých variant konfliktu v Evropě a s tím spojené koordinace strategických cílů pro jaderné zbraně. V souvislosti s úvahami o možném částečném snížení početního stavu amerických vojsk v NSR v sedmdesátých letech Pompidou — na rozdíl od de Gaulla — zdůraznil význam americké vojenské přítomnosti v Evropě. Francie nikdy neomezila svou účast v systému protivzdušné obrany NATO NADGE, používá spojovacích kódů paktu, účastní se rovněž jeho telekomunikačního systému, který má zabezpečit spojení mezi řídicími orgány NATO a vládami jeho členských států v krizových situacích.

Přes oficiální neúčast v integrovaných orgánech paktu Francie udržuje styk s jeho vrchním velitelstvím v Evropě prostřednictvím svého vojenského představitele. Začátkem roku 1971 došlo na Vrchním velitelství spojeneckých ozbrojených sil NATO v Evropě v Casteau (Belgie) k rozhovorům mezi francouzským náčelníkem generálního štábu gen. Fourquetem a vrchním velitelem paktu v Evropě gen.

Goodpasterem, poprvé od vystoupení Francie z vojenské organizace Severoatlantického paktu. Rozhovory byly projevem francouzského zájmu o rozšíření dvoustranné spolupráce s NATO.

Velmi těsná a všestranná je vojenská spolupráce mezi Francií a Německou spolkovou republikou, která nikdy v šedesátých letech nebyla přerušena ani omezena. V souladu se smlouvou mezi oběma zeměmi z roku 1963 každoročně probíhají bilaterální vojenská cvičení, dochází k výměně příslušníků pozemních vojsk, vojenského letectva i námořnictva. Vzájemně se vysílají frekventanti do vojenských akademií a učilišť. Dochází k pravidelné výměně zkušeností na úrovni velení obou armád. Společná západoněmecko-francouzská skupina pracuje na studii o dlouhodobých perspektivách evropského a světového vývoje a o problémech koordinované vojenské politiky západoevropských států NATO v sedmdesátých letech.

Také s Velkou Británií Francie koordinuje výrobu vojenské techniky více než dříve, na úseku jaderných zbraní však k navázání francouzsko-britské spolupráce nedošlo.

Důraz, který klade francouzská vláda na prostor Středozemního moře, ve vojenské oblasti se projevuje ve zvýšeném zájmu o součinnost francouzských námořních sil s námořními silami NATO v této oblasti. Francie se účastní některých společných cvičení a se svými spojenci si též vyměňuje zprávy o pohybu sovětských lodí ve Středomoří. Účast v integrované středomořské námořní flotile však francouzská vláda nadále odmítá.

Ve vojenskostrategické koncepci se projevil zvlášť zřetelně odklon od rysů, typických pro většinu období vlády de Gaulle. Francouzští gaullističtí vojenští odborníci po řadu let kritizovali americkou strategii „pružné reakce“, přijatou po vystoupení Francie z integrovaných vojenských orgánů NATO jako oficiální strategie NATO. Poukázali na to, že zřeknutí se dřívější koncepce „hromadné odvety“ znamená, že USA nejsou nadále ochotny — vzhledem k riziku přenesení války na americký kontinent — garantovat „obranu“ západní Evropy hrozbou použití strategických jaderných zbraní, nýbrž především konvenčními zbraněmi. Podle názoru gaullistických představitelů americká strategie „pružné reakce“ dělá kvalitativní a pro Francii diskriminující rozdíl mezi významem bezpečnosti USA a Evropy. Z toho dedukovali nespolehlivost a malou vojenskou účinnost NATO, v němž rozhodující úloha přináležela USA. Tato skutečnost byla také jedním z důvodů odchodu Francie z integrovaného systému NATO.

Gaullističtí vojenští teoretikové a odborníci tedy nepřipouštěli možnost omezené konvenční války v Evropě, nýbrž jen mimo evropský kontinent — v Asii, Africe, Latinské Americe. Zároveň zdůrazňovali, že pro Francii — vzhledem k jejímu geografickému položení a vzhledem k převaze sovětských konvenčních sil v Evropě — neexistuje v případě vzniku ozbrojeného konfliktu v Evropě možnost výběru vhodných vojenských prostředků (v rámci strategie „pružné reakce“), ale jediné řešení: „odvetný“ úder strategickými jadernými zbraněmi, a to francouzskými, jestliže na americké nebude spolehnouti.

Tato teorie se stala základem francouzského pojetí strategie odstrašování, která vychází z toho, že už samotná existence jaderných zbraní, byť nepříliš početných, a odhodlání použít je ve válce působí — vzhledem k jejich obrovské ničivosti — jako odstrašovací síla proti možnému protivníkovi, jako faktor, zabezpečující obranu státu, jako mírový faktor, činící válku v Evropě značně nepravděpodobnou, absurdní.

Francouzskému odstrašování můžeme ovšem těžko přiznat prvořadý vojenský význam. Její představitelé jednak dobře věděli a vědí — a mnohdy neváhali ani veřejně prohlásit — že žádné napadení ze strany SSSR nepřichází v úvahu, jednak stále vycházejí z teze, že v případě vzniku globální války by pro západní alianci

hrál významnou roli přece jen raketový jaderný potenciál USA.

Francouzská strategie odstrašování má tedy v prvé řadě, ne-li výlučně, význam politický; jde o zdůrazňování úlohy Francie jako střední jaderné mocnosti. Její kalkulované působení míří přinejmenším stejnou měrou dovnitř imperialistické aliance, k neangažovaným státům a do tzv. třetího světa, jako vůči zemím socialistické soustavy. Výstižně to vyjadřují francouzští vojenští teoretikové slovy, že „mít jadernou zbraň, to je zvláštní oprávnění, jakýsi mandát, který dává možnost v určitém okamžiku zasáhnout do vývoje mezinárodní situace; je to síla a nástroj, kterým se dá prosadit, aby byl vyslechnut hlas třetí mocnosti a aby byl případně její názor přijat.“¹⁾

Téměř současně s odchodem generála de Gaulle z funkce presidenta začalo se ve vojenských kruzích hovořit i o změně francouzské vojenské strategie. Jakoby načasovaně, v okamžiku, kdy de Gaulle odcházel z Elysejského paláce do ústraní, publikoval náčelník generálního štábu francouzských ozbrojených sil gen. Fourquet významný článek k této problematice.²⁾

Nová francouzská strategie, tak jak ji naznačil ve své stati, je daleko méně kritická ke strategii USA a NATO, než tomu bylo kdykoli předtím v průběhu šedesátých let; přibližuje se k ní, prakticky s ní není v rozporu.

Jedna ze změn, kterou vyhlásil gen. Fourquet, týká se i postoje ke strategii „pružné reakce“ a tedy i k možnosti vedení omezených válek.

Nový kurs francouzské strategie počítá mnohem více s celou řadou variant válečné činnosti, obdobně jako atlantická strategie „pružné reakce“. Výrazy v šedesátých letech užívané v oficiálním slovníku jako „hromadný a okamžitý protiúder“, „odveta strategickými jadernými zbraněmi“ a „obrana ve všech azimutech“ (to je strategický úder proti protivníkovi z kteréhokoli směru) zjevně z vojenského slovníku vymizely. Ani jeden z pojmů, charakteristických pro strategii, kterou formuloval dřívější náčelník generálního štábu gen. Ailleret, se do pera jeho nástupce nevrátil. To není v žádném případě prostá shoda okolností, nýbrž projev nových rysů vojenské politiky a vojenské strategie Francie.

Gen. Fourquet odmítá strategickou zá-

¹⁾ Redakční článek v časopise *Revue de défense nationale*, juin 1965, str. 991

²⁾ *Revue de défense nationale*, mai 1969

sadu „všechno nebo nic“. Vyslovuje názor, že není možné hrozit strategickými jadernými zbraněmi při každé příležitosti, při jakémkoli nebezpečí a za jakýchkoli okolností a ztotožňuje se se zásadou pružnosti při volbě konvenčních a jaderných sil. Dříve než se velení rozhodne pro zasazení strategických jaderných prostředků, musí, jak říká Fourquet, náležitě zhodnotit zámysl a cíle protivníka. Okamžitý jaderný úder by totiž mohl být zahájen předčasně a mohl by navodit eskalaci. Je prý sice nutné přesvědčit protivníka o věrohodnosti odstrašování jadernou zbraní, zároveň je však nutné zabránit eskalaci konfliktu. K tomu účelu musí francouzské vojenské velení použít nejprve konvenčních prostředků, jejichž střetnutí je „první zkouškou“. Jestliže by konvenční prostředky měly neúspěch, přichází „druhá zkouška“ — do procesu ozbrojeného měření sil mají být zasazeny operačně taktické jaderné zbraně, které změní charakter bojové činnosti. Teprve přímé, bezprostřední ohrožení francouzského území by si vynucovalo „třetí zkoušku“, aby totiž „do akce vstoupila strategická jaderná síla“.

Před „odvetným“ jaderným úderem se tedy počítá s několika etapami. V tomto procesu se stávají důležitým činitelem operačně taktické jaderné prostředky jako „zbraně, kolem nichž je manévr uspořádán“.

Vcelku shrnuje gen. Fourquet zásady své strategie takto:

1. Francouzskou strategií „hromadné jaderné odvety“ musí nahradit strategie „odstupňovaného odstrašování“ (tedy strategie „pružné reakce“ — M. H.).
2. Francouzské jaderné síly musí v případě válečného konfliktu v Evropě spolupracovat s ozbrojenými silami NATO na všech stupních.
3. Francie musí již v míru přijmout

Výstavba ozbrojených sil

Strategické koncepci odpovídá výstavba ozbrojených sil. V průběhu šedesátých let jejich organizace sice předpokládala možnost zásahu do jakéhokoli konfliktu, orientace na strategii jaderné odvety však vedla k preferování jaderných sil a v důsledku toho k zaostávání ve výstavbě konvenčních sil, zejména v jejich přezbrojování na moderní techniku.

Také III. plán vyzbrojování armády na léta 1971—1975 nadále věnuje zvláštní pozornost jaderným silám, na jejichž výstavbu v tomto období bude věnovat asi jednu třetinu všech zbrojních výdajů. Plán nepočítá s výzkumem a výrobou mezikontinentálních raket. Úsilí v jaderné oblasti se

opatření v civilním i ve vojenském sektoru k přípravám na obranu země s cílem ztížit nebo znemožnit obsazení státního území.

Po napsání Fourquetova článku vyvstala otázka, zda nová strategie francouzského vojenského velení byla či nebyla vypracována tajně, přes hlavu gen. de Gaulla, zda její publikování v okamžiku referenda, které znamenalo de Gaullův odchod z prezidentské funkce, nebylo jistým hřebíkem do rakve de Gaullovým vojenskopolitickým plánům a jeho prestiži jako nejvýznamnější hlavě státu v západní Evropě.

Praxe vojenské politiky Pompidouovy vlády však zcela přesvědčivě ukázala, že změna francouzské strategie se již po určitou dobu připravovala a že de Gaulle v posledních dobách své vlády už nebyl jejím zásadním odpůrcem.

Příčin této změny je celá řada, některé obecnější jsem uvedl hned v úvodu stati.

Dotkneme-li se poněkud politických, vojenských i ekonomických aspektů francouzského jaderného vyzbrojování, můžeme konstatovat, že toto jaderné úsilí přineslo Francii významné mezinárodně politické postavení, velmocí, uznávané na Západě i na Východě. Znamenalo však také obrovské a pro Francii jako střední mocnost zcela neúměrné ekonomické zatížení i sociální potíže, které dosáhly svého vrcholu zejména v roce 1968. Gaullistickou vládou sledovaná nezávislost na USA se přes určité úspěchy v tomto směru ukázala problematická. Zároveň některá vojenská místa už delší dobu upozorňovala na to, že je sporné, zda francouzská strategická jaderná síla je skutečně s to odrazit možného protivníka, zda kvalitě francouzské obrany není na závalu, že Francie zaostává ve výzbroji konvenčních zbraní a v jejich zavádění do výzbroje ozbrojených sil.

má zaměřit především na rakety středního dosahu a na zbraně operačně taktického použití. Změny v názorech na možnosti vedení omezené konvenční války i v Evropě zvyšují však nároky také na množství a kvalitu konvenčních sil. Zvyšovat početní stavy není možné, neboť by to neúměrně zatížilo státní rozpočet nebo narušilo výstavbu jaderných sil i přezbrojení mechanizovaných svazků. Francouzské velení vidí cestu k vyřešení této disproporce ve zkvalitňování systému doplňování ozbrojených sil a ve zvýšení úlohy teritoriálních vojsk.

Ozbrojené síly mají dvojí členění — mírové a válečné.

V míru se dělí na pozemní vojska, letectvo a námořnictvo. Tomu odpovídá i systém mírového velení. Za války a při cvičeních dělí se ozbrojené síly na strategická jaderná vojska, manévrová vojska a vojska operační obrany území. Velitelství pro tyto druhy ozbrojených sil se v míru teprve připravují, trvale existují pouze některá velitelství, např. velitelství PVO a v budoucnu i velitelství strategických jaderných vojsk.

Přidržíme-li se druhého systému členění, je charakteristika výstavby ozbrojených sil asi taková:

Strategická jaderná vojska jsou budována ve třech etapách (generacích). První je v podstatě dokončena a tvoří ji 60 bombardérů středního dosahu Mirage IV, nosičů jaderných pum ráže 60–70 kt. Druhou generaci mají tvořit pozemní protizemní řízené střely středního dosahu — asi 3000 km, jaderná bojová hlavička má mít ráži 500 kt, jejich výstavba je zpožděna (má trvat do roku 1972), předpokládán počet se dále snížily (z 27 na 18). Třetí generaci budou tvořit ponorky na jaderný pohon. Mají mít ve výzbroji řízené střely, obdobné americkým střelám Polaris (dosah až 4000 km, jaderná bojová hlavička 500 kt, v budoucnu i 1000 kt). První z ponorek Redoutable koná zkušební plavbu a má být uvedena do operačního použití v r. 1971, druhá a třetí La Terrible a Foudroyant do r. 1975. K výstavbě dalších dvou ponorek má dojít až v druhé polovině sedmdesátých let.

Na úseku operačně taktických jaderných zbraní je ve vývoji řízená střela Pluton s předpokládaným dosahem 20 až 120 km s jadernou bojovou hlavičkou ráže 10–25 kt. Je v sériové výrobě její zavedení do výzbroje se rovněž zpozdilo (má k němu dojít postupně od r. 1972).

Manévrová vojska sestávají z pozemních vojsk, taktického a dopravního letectva a námořnictva (bez ponorek na jaderný pohon).

Pozemní manévrová vojska jsou učeňena do pěti mechanizovaných divízi, z nichž dvě jsou dislokovány v NSR, tři ve Francii, a jedné lehké intervenční divize, určené k bojové činnosti v zámoří. Patří sem i větší množství samostatných útvarů. U pozemních vojsk probíhá přestavba organizační struktury a přezbrojování moderní výzbrojí a bojovou technikou, která má umožnit vedení bojové činnosti v omezené konvenční i ve všeobec-

ně jaderné válce. Značná část výzbroje a bojové techniky není k dispozici, takže reorganizace proběhla zatím jen tabulkově. Přednost při přezbrojování mají mít svazky, dislokované na území NSR. Celkový počet pozemních manévrových vojsk je 272 000.³⁾

Pokud jde o letectvo, celkový počet bojových letounů činí asi 500, počet osob v letectvu (včetně strategického) je 106 tisíc. Taktické letectvo se organizačně rozděluje na dvě taktická letecká velitelství a zahrnuje 17 letek. V taktickém letectvu pokračuje unifikace výzbroje dalším nahrazováním starších typů Mystère a F-100D letouny Mirage, jejichž zdokonalený typ bude mít v budoucnu víceúčelové použití. Společně s Velkou Británií se připravuje letoun Jaguar, určený především pro účely přímé letecké podpory. Společně s NSR se vvvíjí školní letoun.

Námořní síly včetně námořního letectva mají 72 000 mužů.

Vojska operační obrany území mají 56 000 mužů a zahrnují jednu horskou divizi, 20 pěších pluků commandos, 5 obrněných pluků a asi 100 rámcových pěších pluků (v síle roty) zřizovaných zpravidla po jednom v každém departementu. Zatímco první a druhá složka francouzských ozbrojených sil tvoří soustavu „vnější obrany“, takže se s nimi počítá v bojových akcích mimo území Francie, teritoriální vojska jsou určena pro plnění bojových úkolů uvnitř země v případě tzv. vnitřního ohrožení (tj. při vnitřních nepokojích nebo při aktivizaci tzv. vnitřního nepřítele, čímž jsou myšleny především pokrokové síly francouzského lidu) nebo vnějšího ohrožení (za války a v období zotřeseného napětí). Za války mají teritoriální vojska zabezpečovat hladký průběh mobilizačního rozvinutí manévrových vojsk, zajišťovat bezpečnost přesunů na území Francie, vést boj proti nepřátelským výsadbám a diverzním skupinám, které pronikly na francouzské území apod.

Celkový počet francouzských ozbrojených sil činí 506 000. V průběhu platnosti třetího pětiletého plánu vyzbrojování armády má se snížit o 40 000. Ve Francii trvá systém všeobecné branné povinnosti, která byla v roce 1970 zkrácena z 16 na 12 měsíců. Cílem tohoto opatření bylo zabezpečit procvičování většího počtu osob v základní službě při mírném snížení celkových počtů ozbrojených sil. Je ovšem také projevem tendence profesionalizace armády.

³⁾ Údaje o počtech podle The Military Balance 1970–71, vydal The Institute for Strategic Studies, London, 1970

ZKUŠENOSTI

PRAXE